

МОНИКА КОМПАЊИКОВА

КАДА МИ ЈЕ БИЛО СЕДАМ ГОДИНА*

КАДА МИ ЈЕ БИЛО СЕДАМ ГОДИНА сахранили смо са другарима врапца.

Нашли смо га испод балкона на насељу. Розе замотуљак са неколико мокрих пераца и огромним плавим капцима. Тешко је поверовати да ће нешто овакво једном да полети и да ћемо уживати гледајући га како кљуца мрвице испред супермаркета. Изабрали смо му лепо мирно место, ископали рупу дубоку три прста. Од две оловке и камена смо сачинили минијатурну надгробну плочу, камен и крст, онако како се то ради када се сахрањује човек. Приредили смо му праву сахрану, обукли смо тамне комплет тренерке, донели цвеће, танке свеће за тарту и избрбљали Ањеличку, мој стражничку. Они, који нису познавали молитву, понављали су само последње слокове, али свако од нас је тада осетио задах смрти и постао свестан њене неповратности. Следеће недеље смо нашли неку другу занимацију и на врапца смо заборавили.

Неколико година касније стајала сам над мртвим мачком испред капије моје баште. Била сам тамо сама. Без другара, у којима би се огледала моја сопствена несигурност, без вере у ањеле чуваре, без искрене туге за мачетом које никад није хтело да се помази.

Мачка сам са довољне удаљености детаљно прегледала и дотакнула прстом. Био је малчице ружнији од било ког другог уснулог мачка. Ништа посебно нисам осећала, ни сажаљење, ни тугу. То није био мој пријатељ, био је то само лакомција који се појавио чим бих извукла неко јело, и који за јело никад није захвалио. Трудила сам се да не гледам у њега, али ми то није успевало.

* Одломак из романа *Пејши брод*.

Вратила сам се у башту, узела метлу која је стајала иза врата баштенске кућице и почела чистити собу, како бих мислила на нешто друго. Са гомилицом смећа на старим новинама мучила сам се све до капије, морала сам још једном бацити поглед на црну тачку на путу. Затим сам истресла деке и јастуке, учинило ми се да ме неко иза живе оgrade дозива, бацила сам јастуке на траву и истрчала пред капију, где нико није стајао, опет само та тачка, црна рупа која увлачи знатижељне девојчице. На крају сам узела лопату и из трећег или четвртог покушаја сам успела да га састружем са земље. Неколико тренутака сам са тешком лопатом ходала испред капије размишљајући да ли да га пребацим преко оgrade код комшије, али ипак сам одлучила да се достојно опростим са њим.

Сахрана врапца је била наш тајни ритуал, наш заједнички страх је потврдио наше пријатељство. Свако је за врапца учинио понешто, без речи и без уобичајних свађа, без гунђања и псовки, у веровању да је, задатак који нам је пао право с неба, заиста јако важан.

Закопати маче је био посао, као и сваки други, прљав и тежак. Лопата је била поприлично тешка за мене. Обилазећи кућицу, јабуке и леје сам се толико уморила, да сам нехотице изврнула телце и видела његову другу, мање очувану страну. Нисам могла да одлучим, где ћу га сахранити па сам са гомиле шљунка расуте иза кућице узела лепо бели камен, направила чврст раскорак и бацила камен иза себе. Тамо где је камен пао ископала сам рупу дечијом лопатицом. Затим сам мачка опет натоварила на велику лопату, спустила га у рупу пажљиво као када стављаш колач у калуп за печење. Лопату сам пажљиво обрисала травом и вратила у шупу. Рупу сам закопала, поравнала и одгоре посадила свежањ траве. Мало сам га изгазила да не вири, али ионако је изгледало смешно. На крају сам уништenu биљку ишчупала, пребацила је преко оgrade у комшијину башту и ослонила се на природно распрострањивање корова.

Маче никада нико није тражио, чак ни тај што га је прегазио мотором, ни комшије, које су тада ретко долазиле у своје баште изнад града, осим када је нешто сазрело. Ни мени није недостајало, чак ни ово маче, јер у околини их је лутало неколико, а када је једно од њих нестало, након два дана се појавило следеће. Знала сам да ће се пре или касније неко довући и умиљавати, прести и мотати се око ногу. Довољно је да испред врата кућице оставим неопрану чинију, кост или парче кифле. Мачићи су као винске мушице, које се створе у моменту када на дно чаше кане вино. Појавиће се, стрпљиво ће гребати на врата и мијаукати а када добију јело, само ће шмугнути. Наћи ће рупу у огради, провући се

испод капије или ће са подигнутим репом достојанствено одшетати и одбити још једно дете које се сажалило и поделило своју ужину.

На изласку сам пажљиво закључала катанац на вратима кућице и баштенску капију. Обукла сам дукс, из џепова истресла мрвице и кренула низбрдо по траговима точкова. Киша је трагове продубила а вода испрала камење и песак из њих. Застала сам само накратко на месту где је прошао мотоцикл. Досада и глад су ме савладали а у глави ми је стално досађивао тај мачак.

ЛУЦИЈА ЈЕ БИЛА КОД КУЋЕ, већ издалека сам видела да у кухињи сија светло. Потрчала сам осећајући срећу и олакшање, последњих сто метара сам прескакала великим скоковима – три коњска Крвава џепаница устајеее, тако смо се некада играли на дворишту. Четири мишја, Крвава џепаница се умива.

Степениште је било мрачно, само дугачак ред звона и плочице са именима сијале су поред врата и скраћивале мој пут до куће. Врата нису била скроз затворена јер опет је некога, ко је изашао да запали, мрзело да понесе кључеве. Како се врата не би сама залупила требало их је затварати веома пажљиво и при томе придржавати ногом док језичак браве не дотакне довратак, или пак ставити у браву пресавијени рекламни летак. Луција је остављала улазна врата одшкринута када је некога чекала и када јој је било мрско силазити са трећег спрата. Увек се при том успореном затварању некако чудно грчила, главу је увлачила међу рамена као ћурка а коса јој је падала на чело. Кроз косу се назирало само једно будно око, будно на непријатељској територији заједничког ходника. Одшкринута врата нашег стана је са унутрашње стране причврстила патиком, како их промаја не би залупила, а њени другари су затим улазили у стан без куцања и кад год им се прохтело. Често се нису изували и понашали су се као у јавној чекаоници, коју ће у зору нека спремачица почистити и истрести опушке из пепеларе. На чекаоници се врата не закључавају, не изува се, пљује се по поду а жваке се лепе на наслоне столица. Долази се са оклевањем, са ишчекивањем а одлази брзо, ужурбано, без поздрава. Баш као код нас.

Ја сам морала увек да се изујем, чак и када сам ишла само на други крај ходника по капут, у супротном бих добила по глави. Сви остали су били изузеци. Луција их због блатњавих ципела никада није грдила, само је пиљила у њих а можда се и стидела, што не зна у сопственој кући да заведе ред и одреди правила. Можда јој је било свеједно и једино на кога је подигла руку и глас сам била ја, јер ја сам била њена, део ње саме, на мене је смела.

Луција се слично понашала и према баки Ирени. Чак и тада, када је Ирена лежала готово непокретна у кревету и требало јој је мењати пелене и миксати храну. Допустила је мајци да јој диригује и да је поучава, иако је било евидентно да није у праву и да од ње тражи бесмислице, испуњавала је све, само да одржи мир и избегне сукоб. Немарно, равнодушно и са презривим ругањем, али је испуњавала. Ко није познавао односе у нашој породици могао је послушност сматрати знаком љубави, услугом старој болесној мајци. Услуга која би требала да буде спонтана, али није била, јер однос између Луције и Ирене је био чисто пословни. Луцијин однос према нама обема је био послован а не породични. Нема привржености, усклађености, разумевања. Никакав знак интимности, блискости.

Знала је бити љубазна према мени, све док сам се понашала како је она сматрала да треба и нисам јој правила проблеме. Ако не будеш добра, не говори да си моја, говорила је често. Ради шта хоћеш. Ради шта хоћеш, Јарка! Али са својим проблемима не долази код мене, разумеш?

Ирена је једном приликом рекла Луцији: Мењаћеш ми постељину а ја ћу ти дозволити да станујеш у мом стану. У супротном би морала на њега још причекати. И не покушавај да ме слажеш, ја сам још увек при здравој памети.

Породица која функционише строго пословно. Ништа добро из тога не произилази.

Сваки Луцијин поглед сам одрадила. Не прави проблеме, иначе те нећу волети, рекла је. А ја сам се исувише трудила да не правим проблеме код куће. Трудила сам се да све функционише како је она замишљала, читала сам прохтеве са усана, како би их могла испунити пре него ли их изговори. Али њени прохтеви су били толико неумерени да их нисам могла ни схватити, ни испунити. Знала сам обавити куповину, опрати, раширити веш, довући гајбу са празним флашама до Једноте. Уз то сам из школе доносила петице и на молбу сам издржала у својој соби два дана и пишкила у шерпу. Остала деца су се за то време играла својих игара са тобоже метлицом, тобоже лонцем, тобоже сапуном, тобоже новцем. Ми смо тај период, тобоже, прескочили.

Ако су врата била затворена, њени другари су непрестано звонили и звонили, притискали редом сва звонца. Када им је неко од комшија псујући отворио и они су дошли до врата стана, опет су нестрпљиво лупали. Користили су наше купатило, пешкире, чак и моје мале, окачене ниже, на специјалној кукици, на подигнутом

репићу пластичног псића. Долазили су у моју собу, пијани и немоћни ваљали су се по мом кревету, често нисам имала где да спавам. За њима је у соби остајао само смрад, блатњав чаршав, ту и тамо упаљач или ситни новчићи који су им испали из џепа.

ЛУЦИЈИН ОМИЉЕНИ ГОСПОДИН, којег је звала Инжењер и који јој је с времена на време набацио посао, легао је у моју постељу и кад сам ја била тамо. Долазио је ноћу или у зору, увек када је код нас било неко славље и пуно људи, када се лако могло изгубити из Луцијиног погледа. Пажљиво је затворио врата за собом, изуо се, ципеле је шутнуо под кревет, скинуо је мајицу и панталоне, једну руку ми је ставио преко уста у другу између ногу. Дисао је гласно и брзо као преморен пас, а његов дах, то су биле цигарете и нека стара крпа заборављена у ћошку. Ја сам још јаче затворила капке и отворила уста како би моја душа побегла.

Замишљала сам да сам испод воде и да пливам. Пливам и све што осећам, додире, пљувачку, дах, све то проузрокује вода, водена трава и животиње. Ни писнула нисам, нисам се померила, никада ништа нисам урадила, само сам мирно опустила своје тело. Када је завршио и затворио за собом врата, изашла сам из воде и вратила се натраг, пресвукла сам се, променила сам постељину и наставила да спавам.

До јутра сам га толико избацила из главе, да сам могла седети са њим и са Луцијом у кухињи за столом и доручковати. Када сам га срела на насељу, правила сам се да га се не сећам и не познајем. Често се нисам сећала ничег конкретног, ничег страшног ни болног, што не би могло да се заобиђе, осим некаквог нејасног осећаја прљавштине и стида. Као када ми је једна госпођа у аутобусу рекла да смрдим и да то не пристаје једној девојчици. Али таквој девојчици не пристаје ни велики знојав мушкарац.

Нисам хтела ићи код Луције, нисам хтела да је смарам тиме, да у мом кревету лежи некакав господин који ми се не допада, док њу масира неки други у соби поред. Није веровала да ја, тако мала, имам некакве проблеме. Твоји проблеми, Јарка, нису проблеми. То су само такве зајебанције, рекла је. Зајебанције – срања.

Њени другари су заправо били једна чета дечака из поправног дома, све сами груби покрети и речи, ожиљци на подлактицама и лабилне душе које су се знале расплакати над тањиром кнедли са шљивама, јер су се најлепше успомене из детињства везивале управо за њих, а већ следећег тренутка су знали зафикарити празан тањир о зид или демонстративно исећи ручни зглоб. А Луција је све то упијала и упијала, као сунђер. Од свакога је узела понешто – мало је слушала џез, па мало филмску музику. Понекад је

палила миришљаве штапиће, а понекад је померала намештај према фенг шуи правилима. Затим је почела да пуши у кухињи и у вц-у а пикавце је бацала у вц-шољу, прљаве ципеле је стављала у корпу за веш, прљав веш у орман. Научила је да залива жестину вином и да меша пиће са лековима, научила је, у случају нужде, гурнути прст у грло. Понекад је сатима лежала као крпа, знојава, влажна и понекад прљава јер није имала снаге доћи до купатила и умити се.

Замишљала сам некаквог црва или пантљичару, која путује њеним венама до срца и тамо прави гнездо, исисава њену снагу и емоције. Замишљала сам пантљичару у њеном телу јер другачије нисам знала да објасним њену апатију, била је додуше веома млада, млађа од мама свих мојих другара. Када је била први и последњи пут на мом родитељском, учитељица није хтела да јој каже ништа о мени јер није веровала да је она моја мајка. Ја је тако нисам ословљавала а учитељицу је то још више збуњивало, никада се са нечим таквим није срела. Мама се у школи више није појавила, информисала се телефоном. Ја сам била првак, а она није имала још ни двадесет пет. Изгледала је као моја сестра.

ЛУЦИЈА ЈЕ ИМАЛА ШЕСНАЕСТ када сам се родила. Сасвим је разумљиво да није била задовољна, ни срећна, постати мајка у том добу могло је за њу значити само једно – остарити, забетонирати се у кући, стану, добити на килажи, престати се бринуту о себи, изгубити пријатеље, изгубити љубавнике, изгубити вољу за животом, слободно време, сан, слободу. Бранила се зубима и ноктима. Када је излазила, облачила се као моје вршњакиње, у кратке сукње, розе и љубичасте, у мајице са натписом од латекса. Понекад се увукла у уске фармерице и велике мушке патике, на главу је навукла капуљачу или качкет. На рукама су јој звечале наруквице, јефтине, изгуљени кругови, који су јој падали са зглоба. Ходала је тако са прстима у грчу, раширеним као грабуље за лишће како би задржала наруквице на ситним зглобовима. Могле смо међусобно мењати гардеробу, носити једне ципеле, ићи заједно у куповину – када бисмо имале исти укус и када би Луција то желела.

Не зови ме мама, понављала је, осећам се као стара крава. Зови ме Луција. А мени то име никако није хтело изаћи из грла, увек се негде заглавило. Али и то сам научила.

Али ти си моја мајка, помислила бих. Или не? Мама је увек иста, или није? Не морају сви знати. Стидиш ме се? Престани са глупостима! Уморна сам.

Уморна сам. Тачка на крају сваког разговора.

Али умор јој није пристајао. Била је тако млада! Сећам се каква је била тек након што је Ирена умрла а нас две више нисмо морале да се потуцамо по изнајмљеним становима, нити смо морале подносити Иренине испаде. Знала сам се прилично добро побринути за себе, доста времена сам проводила на секцијама и у боравку. Луција је имала релативно стабилан посао, што значи да је радила већ три месеца на једном месту, имала је и некакву релативно стабилну везу, што значи да је дотични господин хтео да поправи покварен водокотлић и да је на лавабоу стајала његова четкица за зубе. Луција је тада била затрескана и весела, чак је и кувала, спремала, ишла у куповину и радила све оно што маме код куће раде. И само када је била заиста нервозна – свађа са момком, плата која касни – стајала је поред прозора, цупкала ногом и дугачким ноктом на палцу лупкала о још дужи прстењак. Наследили смо стан, Ирена је била мртва, било је то право чудо за нас.

Превела са словачког
Едиџа Поволни Кмећко